

СТОЯНОВА ТЕТЯНА АНАТОЛІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні продовжується, а це спричинило необхідність уточнення основних питань щодо цивільної юрисдикції.

В теорії цивільного процесуального права не має єдиного визначення, щодо поняття цивільної юрисдикції, але не вдаючись в дискусію хотілось би зазначити, що юрисдикція це – встановлена законом сукупність повноважень відповідних органів, осіб вирішувати правові спори та справи, з точки зору їх правомірності або неправомірності, застосовувати відповідні санкції до правопорушників, територія у підвідомчості відповідного органу влади, а також інша діяльність державних органів по розгляду спорів.

Цивільну юрисдикцію необхідно розглядати у широкому значенні та у вузькому. В широкому сенсі цивільну юрисдикцію необхідно розуміти, як повноваження усіх державних та недержавних органів, посадових осіб з розгляду і вирішення цивільних спорів. У вузькому цивільна юрисдикція повинна розглядатися, як повноваження судів з розгляду цивільних справ за правилами цивільного процесуального законодавства.

Згідно з положеннями ЦПК України виокремлюють предметну та суб'єктну, інстанційну та територіальну юрисдикцію (підсудність) [1, с. 45–47].

Застереження викликає введення терміну «суб'єктна юрисдикція», оскільки такий термін наштовхує на думку впровадження «суб'єктного цензу» при віднесенні справи до цивільної юрисдикції, що за змістом статті не вбачається. Можна припустити, що законодавець під термін «суб'єктна юрисдикція» підводить п.8: в якому зазначається, що суди розглядають справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорування рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду, маючи на увазі, що суб'єкти оскарження оскаржують в даному випадку дії відповідних суб'єктів – третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу та іноземного суду. Але, варто не погодитися із такою позицією законодавця, оскільки критерій суб'єкта, як виокремлення компетенції щодо розгляду справ є суттєвим при поділі на види судових юрисдикцій. Так, на думку Володимира Кравчука: за суб'єктним критерієм розмежовується цивільна, господарська та адміністративна юрисдикції. Господарські справи виникають між юридичними особами

та підприємцями, а також з приводу створення та припинення юридичних осіб (корпоративні спори), а адміністративні – за участю суб'єкта владних повноважень. Всі інші справи вирішуються в порядку цивільного судочинства. Можна припустити, що до суб'єктної компетенції законодавець відносить особливих суб'єктів, а саме третейські суди, міжнародний комерційний арбітраж та іноземний суд, відповідно п. 8, але така конструкція є доволі складною. Територіальна юрисдикція (підсудність) у цивільному судочинстві необхідна для того, щоб розподілити підвідомчі судам цивільні справи між судами всередині кожної ланки судової системи, залежно від території, на яку поширюється юрисдикція будь-якого із цих судів. Визначити територіальну підсудність справи – означає встановити, у якому конкретному суді повинна розглядатися і вирішуватися дана цивільна справа [2, с. 7–8].

Отже, відповідно до положень ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» правосуддя в умовах воєнного стану здійснюється виключно судами. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [3].

Внаслідок зміни підсудності справи передаються до суду, який найбільш територіально наближений до того суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. Для того, аби знати, до якого суду звертатись за захистом своїх справ, можна скористатись інтерактивними мапами, що періодично публікуються на вебресурсі Верховного Суду [4].

У разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється [5].

Список використаних джерел:

1. Цивільний процес : навч.Ометод. посібник / Н. Ю. Голубева, І. М. Лілопол, Т. А. Стоянова, Ю. І. Полук. – Одеса : Фенікс, 2021. – 232 с.
2. Стоянова Т. А., Лілопол І. М. Науково-практичний аналіз цивільної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій в світлі прийняття нового цивільного процесуального кодексу. С. 13–16.

3. Науково-практичний аналіз цивільної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій в світлі прийняття нового цивільного процесуального кодексу. С. 13–16. – 0,25 д.а.
4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» // ВВР України. 2015. – № 28. – Ст. 250.
5. Територіальна підсудність: розгляд судами справ під час війни. URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/teritorialna-pidsudnist-rozglyad-sudami-sprav-pid-chas-viyni.html>
6. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // ВВР України. 2016. № 31. – Ст. 545.

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, цивільна юрисдикція, воєнний стан.

Key words: justice, civil proceedings, civil jurisdiction, martial law.

ПРИПХАН ПРИНА ІГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТЯГНЕНЬ НА ПІДСТАВІ ВИКОНАВЧОГО НАПИСУ НОТАРІУСА ЗА КРЕДИТНИМИ ДОГОВОРАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Понад три місяці в Україні діє режим воєнного стану, який, відповідно до указу Президента України, триватиме до 23 серпня 2022 року. За цей час окремі території України перебували, чи досі перебувають в зоні військових дій. Значна кількість населення змушені були покинути свої домівки та стати вимушеними переселенцями, що в свою чергу спричинило зменшення доходів громадян із одночасним різким збільшенням витрат. Стрімке погіршення якості життя громадян та прогресуюча економічна криза інтенсифікували збільшення кількості нових мікрокредитів, що оформляються громадянами та, відповідно, значне зростання заборгованості по кредитах, що були оформлені ще до початку війни.

Не заперечуємо й той факт, що на тимчасово окупованих територіях є можливість заволодіти нотаріальними бланками та використати їх для вчинення шахрайських цілей, в тому числі й шляхом підробки виконавчих написів. Використання таких написів й подальше їх направлення для виконання несе потенційну загрозу правам та інтересам громадян України. В свою чергу, це зумовлює необхідність нормативного врегулювання даного питання на час дії воєнного стану з метою захисту таких прав і свобод.